

**СТИЛІСТИКА ВЛАСНИХ НАЗВ “ОНИМНОЇ ПЕРИФЕРІЇ”  
 УКРАЇНСЬКОГО ПОСТМОДЕРНІСТСЬКОГО ТЕКСТУ  
 (НА МАТЕРІАЛІ РОМАНУ В. КОЖЕЛЯНКА  
 “ДЕФІЛЯДА В МОСКВІ”)**

**Марта МАКСИМЮК,**

Буковинський державний медичний університет,  
 maksymjuk@ukr.net

**STYLISTICS OF PROPER NAMES OF THE  
 “ONOMASTIC PERIPHERY”  
 OF THE UKRAINIAN POSTMODERN TEXT  
 (BASED ON THE NOVEL  
 “DEFILADE IN MOSCOW” BY V. KOZHELYANKO)**

**Marta MAKSYMUK,**

Bukovinian State Medical University,  
 ORCID ID 0000-0003-3640-0092

**Марта Максимюк.** Стилистика имен собственных “ономастической периферии” украинского постмодернистского текста (на материале романа В. Кожелянко “Дефилада в Москве”). Цель исследования – рассмотреть стилистику имен собственных “ономастической периферии” в украинском постмодернистском тексте. В статье использованы такие методы исследования: индукции, дедукции, описательный, контекстуально-интерпретационный и компонентный анализ. **Научная новизна.** В современном языкознании еще недостаточно изучены потенциальные возможности имен собственных прозаических текстов известных украинских писателей. Поэтому, по нашему мнению, изучение имен собственных в художественных текстах требует особого внимания, а основательный анализ литературно-художественных антропонимов, топонимов и других классов онимов, использованных в произведениях современных украинских писателей, открывает возможности для дальнейших обобщений в области соответствующей лингвостилистической проблематики. **Выводы.** Онимное пространство романа В. Кожелянко засвидетельствовано не только антропонимией и топонимией, но и проприальными единицами онимной периферии. Онимная периферия постмодернистского текста широко представлена не только количественно, но и качественно, является органическим элементом текста романа, выполняя, кроме имманентной номинативной, характеристическую, дейктическую функции, становится элементом языковой игры писателя, идеально “вписываясь” ироничностью, пародированием, аллюзиями в эстетику произведения.

**Ключевые слова:** имя собственное, ономастическое пространство, функции имен собственных, оним, ономастическая периферия, художественный текст.

**Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями.** У художньому тексті власні назви є тими стилетвірними елементами, за допомогою яких зберігаються і передаються традиції, історія та культура певного народу й цивілізації загалом, а також завдяки онімам відбувається трансляція авторського бачення конкретних локацій, осіб тощо і їхнє місце в розгортанні описуваних подій. З огляду на це, вивчення закономірностей функціонування власних назв у творах різних жанрів уможливило розуміння природи мовотворчості, що знаходить своє відображення в системі образів, створених автором на основі свого комунікативно-когнітивного досвіду.

У сучасному мовознавстві ще недостатньо вивчено потенційні можливості літературно-художніх онімів прозових текстів відомих українських письменників. **Актуальність наукового дослідження:** вивчення власних назв у художніх текстах потребує особливої уваги, а ґрунтовний аналіз літературно-художніх антропонімів, топонімів та інших класів онімів, використаних у творах сучасних українських письменників відкриває можливості для подальших

узагальнень у царині відповідної лингвостилистичної проблематики. Дослідження функціонально-стилістичних особливостей власних назв у художніх текстах сучасних українських письменників є однією з важливих проблем ономастики як розділу мовознавства.

В українській літературній ономастиці є вже значна кількість праць, присвячених дослідженню функціонально-стилістичних особливостей літературних онімів творів українських письменників, що знайшло відображення в дисертаційних роботах та величезній кількості наукових статей (Е. Босва, Н. Бербер, Т. Гриценко, Л. Зеленко, Л. Кричун, О. Лавер, Н. Лісняк, Г. Лукаш, М. Максимюк, Л. Масенко, М. Мельник, С. Панцьо, Л. Сколодра, І. Скорук, А. Соколова, Г. Шотова-Ніколенко та ін.). У працях дослідників є чимало цікавих думок, суджень, пропозицій<sup>1</sup>. Детальний комплексний аналіз літературно-художньої онімії творів конкретного письменника дозволяє виявити індивідуально-стильові особливості творення власних назв персонажів й окреслити інтегральні та диференційні тенденції в розвитку літературно-художньої онімії, зумовлені естетичними та іншими екстралінгвальними чинниками. Проте власні

<sup>1</sup> Vehesh Anastasiia. Problemy ukrainskoi literaturno-khudozhnoi antroponimiki. Metodichnyi posibnyk dlia studentiv 5–6 kursiv filolohichnoho fakultetu [Problems of Ukrainian literary and artistic anthroponymy. Methodical manual for students of 5-6 courses of the Faculty of Philology], Uzhhorod, 2021, P. 4 [in Ukrainian].

назви творів багатьох сучасних авторів досі залишаються спорадично вивченим явищем. **Мета** нашої роботи – дослідити стилістику власних назв “онімної периферії” українського постмодерністського тексту (на матеріалі роману Василя Кожелянка “Дефіліада в Москві”). Наукова новизна полягає в тому, що дослідження стилістики власних назв “онімної периферії” українського постмодерністського тексту (на матеріалі роману Василя Кожелянка “Дефіліада в Москві”) проводиться вперше.

**Виклад основного матеріалу.** Онімний простір – це сукупність власних назв усіх типів, які вживаються певним народом у певний час на конкретній території<sup>2</sup>. Отже, поняття онімного простору включає не тільки антропонімію й топонімію, а й інші розряди власних назв. Звичайно, перші два види власних назв мають найширше використання в художніх творах.

Роман В. Кожелянка “Дефіліада в Москві” належить до жанру “альтернативна історія”. За структурою цей твір – колаж із різних текстів. Посадження різностильових частин у його межах значно збільшує загальну кількість онімів і частоту їх використання. Онімний простір роману В. Кожелянка засвідчений широко не тільки антропонімією й топонімією, а й пропріальними одиницями онімної периферії. У творі використано 324 власні назви для називання 264 реалій у 527 ономавжитках. До онімної периферії роману В. Кожелянка “Дефіліада в Москві” належать ергоніми, фірмоніми, хрононіми, теоніми, міфоніми, астроніми, геортоніми, гемероніми, біблїоніми.

Власні назви, які традиційно вчені відносять до онімної периферії, відіграють у тексті важливу роль як стилістично навантажені одиниці та важливі засоби текстотворення, входять, як зрештою, і всі класи власних назв, до числа засобів, які творять авторський ідіостиль.

Ергоніми (розряд оніма, ВН ділового об’єднання людей<sup>3</sup> представлені у романі доволі широко. До цього розряду онімів належать такі власні назви: *Українське Військо, Антиконтинентівський блок, ОУН, Центральна Рада, Служба безпеки України, РОА, Комінтерн, Червона Армія* та ін. Серед ергонімії роману фіксуємо оніми, запозичені з реальної онімії та авторські оказіоналізми-новотвори. Ергоніми, запозичені з реального ономастикону, це такі, як *Антиконтинентівський блок, ОУН, Центральна Рада, Комінтерн, Червона Армія* тощо, у В. Кожелянка вони здебільшого отримують додаткове тлумачення. Так, *Антиконтинентівський пакт (блок)*, за УРЕС, “догівір, укладений 25.XI.1932 між фашистською Германією та мілітаристською Японією. Був направлений проти Комінтерну, демократичних сил світу”, і “проголошував метою держав-учасниць встановлення світового панування”, він “офіційно оформив агресивний блок фашистських держав та їх сателітів”<sup>4</sup>. У романі В. Кожелянка до *Антиконтинентівського блоку* входять такі держави, як Німеччина, Японія, Італія, Іспанія,

Австрія, Хорватія, Румунія, Туреччина і, окрім них, Україна та закавказькі республіки Грузія, Вірменія, Азербайджан (хоча відомо, що в дійсності було не зовсім так). Усі інші країни підкорені (за романом В. Кожелянка) Німеччиною або зберігають нейтралітет, і “таким чином, на початку 1941-го року Антиконтинентівському блоку протистояв лише СРСР, з яким у Німеччини був гарний мирний догівір, і – десь за морем – США”<sup>5</sup>.

Ергонімом *Комінтерн* називалася “міжнародна організація, що об’єднувала в 1919-43 всі компартії світу й керувала міжнародним комуністичним рухом”<sup>6</sup>, вона була розпущена за рішенням Президії 15.V.1943<sup>7</sup>. У тексті роману В. Кожелянка *Комінтерн* перестає існувати раніше, причина – розгром СРСР: “Провалились розрахунки верховодів сталінської Росії на світове комуністичне панування. На кінець жовтня 1941 року *Комінтерн* припинив своє існування”<sup>8</sup>. Отже, обидва оніми (та їх енциклопедичне значення) в “альтернативній історії” В. Кожелянка відрізняються від реальної ономастики, це зумовлено розвитком сюжету роману, авторським обігруванням історичного матеріалу.

Ергонімом *Червона Армія* у тексті роману позначено армію Радянського Союзу. Українська ж армія носить назву *Українське Військо*, до його складу входять різні частини, зокрема *Південно-Східна група українських військ, 4-а Запорізька Гайдамацька дивізія (“8 жовтня першою з союзницьких частин у Москву увійшла 4-а Запорізька Гайдамацька дивізія Українського Війська”)*<sup>9</sup>. Україна, за романом В. Кожелянка, має *Військово-морські (Чорноморський флот) та Військово-повітряні сили*. Два останні оніми створено В. Кожелянком за зразками реальних. Уважний читач у колажуванні наведених ергонімів (радянські + національні) одразу зауважить постмодерністську манеру автора сатирично зображувати реалії сьогодення.

Під час війни “вічною славою вкрили себе герої-націоналісти підпільної організації “*Молода гвардія*” (виділення наше. – М.М.), яка була створена “організацією ОУН у ще не звільненому від комуністів Краснодарі”<sup>10</sup>. Безстрашними названі в тексті роману й члени націоналістичної організації “*Синьо-жовта іскра*”<sup>11</sup>. Цей онім, вжитий В. Кожелянком у романі, перегукується з назвою радянської підпільної організації, лише компонент *синьо-жовта* прочитується як пародія чи обігрування прикметника *красная*. Колір стає показником української національної символіки.

Онїмом *Центральна Рада* у тексті роману названо “вищий законодавчий орган”<sup>12</sup>. Використовуючи цю власну назву, В. Кожелянко, мабуть, наголошує на неперервності прагнення українського народу до державотворення (згадаймо: орган влади під такою назвою існував у часи національно-визвольної боротьби початку ХХ ст.).

У ХVІІІ розділі “Нота”, який є зверненням Міністерства закордонних справ України до Міністра

<sup>2</sup> Podolskaia N. V. Slovar russkoi onomasticheskoi terminologii [Dictionary of Russian onomastic terminology], 2-e yzd., pererab. y dop., Moskva: Nauka, 1988, P. 45 [in Russian].

<sup>3</sup> Ibidem, P. 151.

<sup>4</sup> Ukraynskyi sovetskyi entsyklopedycheskyi slovar. V 3-kh t. [Ukrainian Soviet Encyclopedic Dictionary], V. 1, T. 2, Kyiv, 1988, P. 82 [in Russian].

<sup>5</sup> Kozhelianko V. Defiliada. Roman, novely [Defilade. Novel, short stories], Lviv: Kalvariia, 2001, P. 33 [in Ukrainian].

<sup>6</sup> Ibidem, P. 111.

<sup>7</sup> Ukraynskyi sovetskyi entsyklopedycheskyi slovar..., op. cit., P. 111.

<sup>8</sup> Kozhelianko V. Defiliada. Roman, novely..., op. cit., P. 49.

<sup>9</sup> Ibidem, P. 48.

<sup>10</sup> Ibidem, P. 49.

<sup>11</sup> Ibidem, P. 50.

<sup>12</sup> Ibidem, P. 91.

“закордонних справ Московського царства (Російської держави)”<sup>13</sup>, фіксуємо низку ергонімів, деякі з них подані у вигляді відомих аббревіатур, але “розшифровані” інакше.

Звичайно, такі аббревіатури, як *МЗС України* та *МЗС Царства* цілком зрозумілі – йдеться про *Міністерство закордонних справ*. Але, окрім них, фіксуємо ще такі власні назви-аббревіатури: *ОКУВР* (“обмежений контингент Українського Війська в Росії”<sup>14</sup>), *РНСО* (“російська народна самооборона”), *РОА* (“Руска освободительна армія”<sup>15</sup>). Окремо варто розглянути власні назви *КГБ* та *СБУ*. Аббревіатурою *КГБ* у цьому розділі роману позначено “Колегіум громадянської безпеки”, його функції, за текстом роману, очевидно, схожі на функції сумнозвісного *КГБ* (Комитет Государственной Безопасности) часів Радянського Союзу: “в усі осередки ... вкоринити спеціально вишколених і добре навчених агентів *КГБ* (Колегіуму громадянської безпеки), які би зсередили розкладали і розколювали” їх, “взяти на облік *КГБ* усі засоби множильної техніки”<sup>16</sup> тощо.

Абревіатурою *СБУ* в цьому розділі позначається *Служба братерства України*. Ця *СБУ* – організація на кшталт таємної поліції: “*КГБ Царства* щільно координувати свої дії з *СБУ* (Службою братерства України)”, і далі – те ж “...щільно кординувати свої дії з резидентурою *СБУ* в Москві”<sup>17</sup>.

Що ж стосується *РОА* (Руской освободительной армії), її “прототипом” була Русская освободительная армія: *РОА* “боролась на два фронти – проти Сталіна і проти Гітлера”<sup>18</sup>.

Пародіюванню-обігруванню піддані в тексті цього розділу роману й такі оніми-аббревіатури, як *РАПЦ*, *УПЦ*, оніми *Московська Патріярхія*, *Єдина Помісна Руська Православна Церква* (Київський Патріярхат). В. Кожелянко пародійно описує релігійну ситуацію в Україні. Щоправда, узято начебто реальні назви, але заміна в них бодай одного з елементів все “перевертає” з “ніг на голову”: у романі автор пише, що “серед окремих представників кліру Єдиної Помісної Руської Православної Церкви (Київський Патріярхат), а також ... атеїстично налаштованих парафіян”<sup>19</sup> ширяться розмови “про можливість виходу парафій РПЦ на терені Царства з канонічного підпорядкування Київському Патріярхату й утворення *РАПЦ* (Російської автокефальної православної церкви) з канонічним підляганням Вселенському (Константинопільському) Патріярхови, а наче того – утворення *Московської Патріярхії*”<sup>20</sup>. У цих рядках – іронічний опис подій українського суспільства, іронію автора значно підсилюють використані (створені) ним власні назви, які починають події начебто в російському суспільстві. Зауважимо, що тут власна назва *Патріярхат* оформлена не за правилами чинного правопису (мало би бути *Патріярхат*), таке оформлення дає В. Кожелянкові можливість залучати навіть орфографію до мовного

обігрування.

Фіксуємо у тексті роману й використання ергонімів, запозичених з реальної онімії: *КПСС*, *НКВД*, *КП(б)У*. Показово, що аббревіатури, які “прийшли” з російської мови, не перекладені українською.

У романі В. Кожелянка засвідчено й *фалероніми*. Фалеронім – ВН будь-якого ордена, медалі<sup>21</sup>. Узагалі-то цей вид онімів належить радше до реальної, а не літературно-художньої онімії. Але в постмодерністському тексті В. Кожелянка вони стають елементом мовної гри, мовотворчості письменника. У романі використано 15 фалеронімів. Так, “для відзначення найбільш зухвалих героїв Центральна Рада встановила адекватну відзнаку – срібну восьмигранну медаль на червоно-чорній стрічці “Ніч Залізняка”<sup>22</sup>. Цієї нагороди удостоювались лише герої, “вибрані з вибраних”, зокрема головний герой роману Дмитро Левицький: “На Дмитрових грудях блищало диво рідкісне із рідкісних – ... срібна восьмигранна медаль “Ніч Залізняка”<sup>23</sup>. У назві цієї медалі використаний антропонім – ім’я історичної особи Максима Залізняка, який був керівником повстання, певно, таким називанням цієї медалі автор підкреслює (можливо, навіть не маючи, власне, попередньо такої настанови) одвічний героїзм українських воїнів.

Для відзначення менш вагомих подвигів В. Кожелянко встановлює систему “хрестів трьох ступенів: бронзовий, срібний, золотий”: *Козацький Хрест*, *Гетьманський Хрест* та *Княжий Хрест*. У цих назвах спостерігаємо градацію відповідно до призначення нагороди: так, “*Козацький Хрест* – для шеренгових (рядових) воєнків та підстаршин (унтерофіцерів), *Гетьманський Хрест* – для старшин (офіцерів) та *Княжий Хрест* – для генеральної старшини (власне генералів)”. Те ж стосується і назв таких нагород, як “медаль “Малиновий Хрест” (для солдатів), орден “Богдан Хмельницький” (для офіцерів) та орден “Князь Святослав” (для генералів)”<sup>24</sup>. У назвах останніх двох орденів вжито антропоніми *Богдан Хмельницький* та *князь Святослав*, їх носії – історичні особи, відомі своїми воєнними успіхами. Назва *ордену Богдана Хмельницького* запозичена з реальної фалеронімії, така нагорода існувала і в часи Радянського Союзу, існує і зараз, в незалежній Україні.

Окрім того, В. Кожелянко встановлює окремі нагороди для моряків (“для моряків було впроваджено медаль “Синій Хрест” та орден “Князь Олег”<sup>25</sup>) і для “літунів” (медаль “Блакитний Хрест” і орден “Архангел Гавриїл”). У назвах цих нагород автор дотримується свого “правила” – називає їх Хрестами, а кольори – синій і блакитний – певно, повинні асоціюватися з морем і небом, хоча у свідомості українського читача їхні кольори однозначно корелюють з кольорами національного прапора. Що ж стосується ордену “Князь Олег”, то тут

<sup>13</sup> Ibidem, P. 118.

<sup>14</sup> Ibidem, P. 120.

<sup>15</sup> Ibidem, P. 121.

<sup>16</sup> Ibidem, P. 123.

<sup>17</sup> Ibidem, P. 123.

<sup>18</sup> Ibidem, P. 121.

<sup>19</sup> Ibidem, P. 120.

<sup>20</sup> Ibidem, P. 121.

<sup>21</sup> Podolskaia N. V. Slovar russkoi onomasticheskoi terminologii..., op. cit., P. 140.

<sup>22</sup> Kozheliianko V. Defiliada. Roman, novely..., op. cit., P. 93.

<sup>23</sup> Ibidem, P. 13.

<sup>24</sup> Ibidem, P. 93.

<sup>25</sup> Ibidem, P. 93.

асоціація цілком прозора: як відомо з історії, князь Олег уславився своїми морськими походами. Щодо архангела Гавриїла, то з Біблії відомо, що цей архангел був посланцем Бога, очевидно, тут маємо побажання автора українським льотчикам літати, як цей біблійний персонаж, хоча й не відкидаємо гротескового підтексту. У новітній Україні надмірне захоплення (часом як у СРСР часів Л. Брежнєва) нагородами, вручення різноманітних орденів та медалей ледь не кожному, хто зумів якимось чином виявити себе перед владою, стає вже об'єктом сатири, а нагороди втрачають своє первинне значення, вони сьогодні не завжди є ознакою мужності, доблесті, відданості своїй Вітчизні їхніх власників.

В. Кожелянко пише і про найвищу нагороду: *“Найвищою державною нагородою України було проголошено “Орден Святого Андрія Первозванного” (золотий хрест з тризубом у центрі, одягався на шию)”*<sup>26</sup>. Андрій Первозваний – покровитель Києва, України, напевно, саме тому його іменем названо найвищу нагороду.

Фірмонімія в тексті роману представлена десятма онімами. Серед них назви ресторанів – чернівецького *“Прут”* (найвишуканіший ресторан Чернівців<sup>27</sup>) та московського *“Метрополь”*. Фірмонім *“Прут”* можна було б потрактувати як запозичення з реальної фірмонімії, коли б не було в сучасних Чернівцях ресторанів з *“вишуканішими річковими”* назвами: *“Черемош”*, *“Дністер”*. На їхньому тлі ця назва виглядає *“провінційною”*, і називання В. Кожелянком такою назвою *“найвишуканішого ресторану”* сприяє сатиричному сприйняттю описуваних подій. Щодо московського *“Метрополю”*, то письменник лише влучно використовує конотації реальної назви: фешенебельність, вишуканість, обмежений доступ.

Фірмонім *“Milano”* – назва чернівецького магазину, що знаходиться, за В. Кожелянком, *“на вулиці гетьмана Івана Виговського”*<sup>28</sup> (назва вулиці і назва магазину – вигадані, дисгармонія імені видатного українця та іншомовного фірмоніма створює сатиричний ефект). Ще два іншомовні фірмоніми *“Kaiser”* та *“К. Діор”* називають фірми, що виготовляють взуття: *“...за час комуністичного звірництва мої, це в Парижі куплені, вишневі півчеревики фірми “К. Діор”, добре стотались, і лише тепер я без особливих зусиль справив собі високогатурнові, гарної дорогої шкери мешти фірми “Kaiser”*<sup>29</sup>. Використання В. Кожелянком іншомовної фірмонімії передає, мабуть, його прагнення довести, що *“тепер будь-який чернівецький магазин не поступається найвишуканішій крамниці Рима чи Мадрида”*<sup>30</sup>, хоча ці слова, написані в 1995-97 роках, стосувались (за текстом роману) Чернівців повоєнний, цілком імовірно, що автор мав на увазі сучасність. Окрім того, вживання італійської та німецької власної назви є алюзією (натякає) на те, що ці держави виступають союзниками України по Антикомінтернівському пакту в

романі В. Кожелянка. Окрім того, так В. Кожелянко, мабуть, висміює *“претензійну”* фірмонімотворчість сучасних чернівчан.

Фіксуємо в романі ще один чернівецький фірмонім – *“Савой”*. Це назва *“шинку”* (*“Казала, краще йти в “Савой”*<sup>31</sup>). Нині бар з такою назвою розташований по вулиці Комарова, але його відкрито пізніше, у роки написання автором роману такої назви серед фірмонімії міста не було.

Онім *“Біля двох оленів”* – назва *“кнайти ..., де обідав обертгруппенфіюрер СС Мюллер”*<sup>32</sup> (розділ XVII *“Сімнадцять миттєвостей зими”*), тобто належить, за текстом роману, до берлінської фірмонімії. Установити, реальний чи вигаданий цей онім, нам не вдалося, але, оскільки він ужитий у розділі, який є, так би мовити, *“алюзією навпаки”*, пародією на серіал радянських часів, можна припустити, що ця власна назва є авторським оказіоналізмом. До берлінської фірмонімії в романі належить ще один онім – назва готелю *“Ріц”*: *“Фон Левітські приїхав у готель “Ріц”, замовив люкс...”*<sup>33</sup> (той же XVII розділ).

До фірмонімії відносимо й назви видавництва, які ми зафіксували в тексті роману: *“Київське видавництво “Українська школа”*, де *“у 1972 році ... вийшло п'яте видання посібника для 9-10 класів “Історія України під редакцією професора Ф. Оленя”*<sup>34</sup> (розділ VII *“Трохи історії”*) та московське видавництво *“Головешка”* (пародія-натяк на українське видавництво *“Смолоскип”*. – М. М.), у якому *“вийшов друком роман якогось Дмитрія Налівайкова “Парад в Києве”, ... в якому автор-борзописець все перевертає з ніг на голову”*<sup>35</sup>.

Очевидно, що фірмоніми в тексті не мають такого широкого використання, як інші урбаноніми, їх значно менше, проте за функціональним навантаженням вони не поступаються іншим класам власних назв, відіграють значну текстотвірну роль, стаючи, як і всі мовні одиниці під пером майстра, одним із засобів творення тканини постмодерністського тексту.

У романі використано й низку *бібліонімів* (бібліонім – назва, заголовок будь-якого писемного твору<sup>36</sup>): *“Майн Кампф”*, *“Історія України під редакцією професора Ф. Оленя”*, *“Як правильно писати листи”*, *“Дефіляда в Москві”*, *“Дума про невмирущого”*, *“Україна в огні”*, *“Повість полум'яних літ”*, *“Вир”*. Останні чотири оніми – це назви творів українських письменників, ужито ці бібліоніми у XIII розділі *“Гвір учня...”*, їхня функція – номінативна; вони називають твори українських письменників (*“Дума про невмирущого”* – повість П. Загребельного, *“Україна в огні”* та *“Повість полум'яних літ”* – визначні твори О. Довженка про Другу світову війну, у *“Вирі”* Г. Гютюнника зображено життя українців у воєнний та повоєнний період). В. Кожелянко використовує назви творів, що є знаковими в українській літературі та українському суспільному житті, окрім того, ці власні

<sup>26</sup> Ibidem, P. 93.

<sup>27</sup> Ibidem, P. 62.

<sup>28</sup> Ibidem, P. 63.

<sup>29</sup> Ibidem, P. 62.

<sup>30</sup> Ibidem, P. 62.

<sup>31</sup> Ibidem, P. 18.

<sup>32</sup> Ibidem, P. 115.

<sup>33</sup> Ibidem, P. 113.

<sup>34</sup> Ibidem, P. 45.

<sup>35</sup> Ibidem, P. 122.

<sup>36</sup> Podolskaia N. V. Slovar russkoi onomasticheskoi terminologii..., op. cit., P. 42.

назви передають, певною мірою, смаки автора.

Бібліонім “Дефіліада в Москві” названий серед зазначених вище бібліонімів не випадково: цей роман у “Творі учня...” названо історичним (“В історичному романі “Дефіліада в Москві” письменник зображує події Другої світової війни ...”)<sup>37</sup>. Автор використовує цей онім, іронізуючи з ура-патріотизму, патетики “Твору учня...”. Естетика постмодерністського роману дає йому змогу іронізувати навіть з приводу тексту власного роману.

Онім “Як правильно писати листи” – назва “дурної книжки”, з якої Генця (кохана дівчина головного героя Дмитра Левицького) “списала” початок листа (розділ XI “Епістолярно”). Ця назва “дурної книжки” – своєрідна пародія на силу-силенну книжок-підказок, рекомендацій у наш час.

“Парад в Києві” – “роман якогось Дмитрія Налівайкова ..., в якому автор-борзописець все перевертає з ніг на голову, блазенськи переписує історію, починаючи від 1941 року”<sup>38</sup>. Ця назва перегукується з назвою твору самого В. Кожелянка (“Дефіліада в Москві”) і натякає на можливості іншої інтерпретації історичних подій, адже роман В. Кожелянка – “альтернативна історія”, альтернатив же може бути безліч.

Фіксуємо в романі 5 гемеронімів (гемеронім – ВН періодичного видання)<sup>39</sup>. З них три оніми – назви журналів: “Ленінград”, “Звезда” та “Аліменти”, два – назви газет: київської “Гул України”, яка, на думку Л. Белея, належить до дійсних і розшифрована ним як “Голос України”<sup>40</sup>, та чернівецька “Дзигарок”, редактором якої був Лев Півень (“Коли прийшли червоні “визволителі”, вони 28 червня 1940 року відразу закрили газету, а головного редактора Лева Півня розстріляли”<sup>41</sup>. Назва цієї газети – “Дзигарок” – на нашу думку, теж належить до дійсних власних назв, вона є виразною аллюзією на газету “Час” (дзигарок – діал. годинник<sup>42</sup>; головним редактором газети “Час” у 40-х роках був Лев Когут (у романі – Лев Півень, когут – діал. півень<sup>43</sup>), тобто вказівка на реальний прототип теж очевидна). Оніми “Ленінград”, “Звезда” – це назви журналів, відомих у радянський час і дуже популярних в роки перебудови, у них друкували напівзаборонені тоді твори. Назву “Аліменти” можна потрактувати як пародію на сучасні бібліоніми. В. Кожелянко, по суті, привертає увагу читачів до проблем еколінгвального стану системи українських пропріа, рівня мовної естетики сучасної власної назви.

Хрононіми (хрононім – власна назва історично значущого відрізка часу<sup>44</sup>) у романі представлені такими власними назвами: *Перша світова війна*, *Друга світова війна*, *Велика Визвольна війна*, *Золотий Рік Волі*.

Хрононіми *Перша світова війна*, *Друга світова війна* виконують номінативну й хронотопічну функції –

позначають відрізки часу, які пізніше в історії названо *Першою* та *Другою світовою війною*. Їх уживання створює ілюзію реальності пропонованої альтернативної історії В. Кожелянка.

Власна назва *Золотий Рік Волі* позначає період, коли “доблесна Червона Армія звільнили були наш край (Буковину. – М.М.) від боярсько-румунського ярма” (з листівки “недобитих п’ятиколонників п’ятикутної червоної зірки советського большевізму”<sup>45</sup>), про цей же рік у романі сказано й так: “Люди кажуть так: “За румунів було дуже тяжко, а що нам принесли ці більшовики за той чорний рік, то це кара Господня ...”<sup>46</sup>, тобто оцінка одного й того ж періоду представлена різними персонажами.

Використовує автор у тексті роману й геортоніми (геортонім – ВН будь-якого свята, пам’ятної дати<sup>47</sup>). Геортонім *Покрова* – назва християнського свята – у романі це “дата”, до якої головний герой Дмитро Левицький має “взяти” (тобто захопити в полон) Й. Сталіна: “До Покрови його треба взяти”. Цілком логічне таке використання додаткових смислових потенцій цієї власної назви, оскільки, як відомо, свято Покрови шанували запорожці, а також воїни УПА.

Ще один геортонім – *Звитязна Дефіліада*, *Дефіліада* – позначає подію, назва якої винесена у заголовок тексту роману: “... я прошу одного – бути учасником Звитязної Дефіліади у Москві на Красній площі 7 листопада 1941-го року, – урочисто сказав Дмитро”<sup>48</sup>. Власна назва *Дефіліада*, винесена в заголовок роману (пізніше під такою назвою В. Кожелянко об’єднав цикл романів), утворена від дієслова дефілювати. За “Великим тлумачним словником української мови”, дефілювати – урочисто проходити (на параді, демонстрації)<sup>49</sup>. Отож, дооцінна семантика назви, винесеної у заголовок, цілком прозора, і відображає подію, про яку власне й розповідає письменник – урочистий парад військ країн-переможців на Красній площі Москви.

Геортонім *Велика Перемога* не позначає в романі якусь чітко визначену дату, етимологія цієї власної назви цілком прозора й зрозуміла – мається на увазі перемога у війні: “Вони (Дмитро Левицький і Генця. – М.М.) мріють про міцну, світлу, чесну українську родину, яку вони створюють після Великої Перемоги”<sup>50</sup>.

Фіксуємо в романі й геортонім-символ, загальновідомий для українців. Це назва *Акт злуки*, яка є назвою-символом відповідної історичної події, конотативний потенціал якої вміло використовує письменник.

Власна назва *Велика Конопська битва* називає подію XVII ст., яка “розставила певні геополітичні акценти на терені Східної Європи”<sup>51</sup>. Додавання прикметника *велика* до назви, запозиченої з реального

<sup>37</sup> Kozheliianko V. Defiliada. Roman, noveli..., op. cit., P. 48.

<sup>38</sup> Ibidem, P. 122.

<sup>39</sup> Podolskaia N. V. Slovar russkoi onomasticheskoi terminologii..., op. cit., P. 46.

<sup>40</sup> Belei L. Nova ukrainska literaturno-khudozhnia antroponimii: problemy teorii ta istorii [New Ukrainian literary and artistic anthroponymy: problems of theory and history], Uzhhorod, 2002, P. 31 [in Ukrainian].

<sup>41</sup> Kozheliianko V. Defiliada. Roman, noveli..., op. cit., P. 60.

<sup>42</sup> Slovyk bukovynskykh hovirok [Dictionary of Bukovinian dialects], Za zah. red. N. V. Huivaniuk, Chernivtsi : Ruta, 2005, P. 93 [in Ukrainian].

<sup>43</sup> Ibidem, P. 237.

<sup>44</sup> Podolskaia N. V. Slovar russkoi onomasticheskoi terminologii..., op. cit., P. 147.

<sup>45</sup> Kozheliianko V. Defiliada. Roman, noveli..., op. cit., P. 73.

<sup>46</sup> Ibidem, P. 72.

<sup>47</sup> Podolskaia N. V. Slovar russkoi onomasticheskoi terminologii..., op. cit., P. 48.

<sup>48</sup> Kozheliianko V. Defiliada. Roman, noveli..., op. cit., P. 78.

<sup>49</sup> Velykyi tлумачnyi slovyk suchasnoi ukrainskoi movy (z dod., dopov. ta CD) [Large explanatory dictionary of the modern Ukrainian language], Układ. i holov. red. T. V. Busel. K.; Irpin : VTF “Perun”, 2009, P. 68 [in Ukrainian].

<sup>50</sup> Kozheliianko V. Defiliada. Roman, noveli..., op. cit., P. 88.

<sup>51</sup> Ibidem, P. 121.

ономастикону, цілком вписується у стилістику твору.

Ще одна власна назва – *велика Лютнева Демократична революція* – іменує революцію, яка була здійснена “українськими полками у Петрограді 1917 року”<sup>52</sup>. Зміна реальної назви, але така, що реальний прототип залишається впізнаваним, допомагає увиразнювати жанр твору – “альтернативна історія”.

У власній назві *День Незалежності* закладено такий же зміст, як і тепер, лише святкують це свято в тексті роману 30 червня (XX розділ “День незалежності”). Цей онім і в романі В. Кожелянка позначає найбільше державне свято України.

Отже, геортоніми використано в тексті роману на позначення як вигаданих автором дат, так і реальних історичних подій. Ці власні назви запозичено з реальної онімії В. Кожелянком, а також створені автором. Оніми цього класу, як і всі інші власні назви у тексті роману письменника, стилістично забарвлені, і, введенні у контекст, набувають додаткових конотативних сем, які потрібні авторові для розвитку сюжету, створення сатиричного ефекту, увиразнення жанрової специфіки тощо.

Уживання міфонімів засвідчено в X розділі роману “Зворотній бік Марса”. Автор використовує такі міфоніми, наприклад: *Велика Долина Суму* – міфотопонім, позначає “місце” дії: “На Великій Долині Суму зішлись Коричневі та Червоні Балли і розпочали безкомпромісну битву”<sup>53</sup>. Власні назви *Коричневі* та *Червоні Балли* позначають міфічні (вигадані автором) сили: “Небо вигнулось у другий бік і ледь не торкалось голів воїнів Червоних і Коричневих Баллів, які безпробудно різались на полі...”<sup>54</sup>. Очевидно, без творення міфології у постмодерністському тексті не обійтись, тож В. Кожелянко творить міфологічний простір і тих, хто там існує.

Теонімом *Найвищий* позначено в цьому розділі Бога, найвищу силу (“Не треба вживати ім’я Найвищого всує” – у романі використано недослівну цитату з Біблії).

Власна назва *Вища Ієрархія Суцього* та *Нижча Ієрархія Суцього* виступають як назви двох протилежних сил, двох протилежних сутностей: “Ми сьогодні мусимо спрямувати цей астральний бій у русло, вигідне Вищій Ієрархії Суцього, і не допустити, аби цим скористалась Нижча Ієрархія такого ж Суцього”<sup>55</sup>. Онім *Велика Астральна Битва* можна віднести до міфохронімів. Цією власною назвою позначено час, коли відбувається ця битва. Усі вищеназвані міфоніми використані автором з певною метою – вони допомагають творити “філософію” своєї “альтернативної” історії.

Міфоніми В. Кожелянко використав для означення уявного астрального світу. Творення “нового”, відмінного світу, його “заселення” фантастичними істотами тощо теж належить до ознак постмодернізму як напрямку в літературі.

**Висновки.** Проведений аналіз засвідчив, що власні назви, які відносять до онімної периферії (ергоніми,

фірмоніми, хрононіми, теоніми, міфоніми, геортоніми, гемероніми, біблїоніми) у тексті роману В. Кожелянка “Дефіляда в Москві” виступають одним з показників авторського ідіостилію, стають поряд з іншими класами власних назв засобом текстотворення, ідеально “вписуючись” своєю іронічністю, алюзійністю та пародійністю в естетику постмодерністського твору, допомагають передати авторське світобачення та бачення автором тексту.

**Marta Maksymyuk. Stylistics of proper names of the “onomastic periphery” of the Ukrainian postmodern text (based on the novel “Defilade in Moscow” by V. Kozhelyanko)**

The purpose of the research is to examine the stylistics of proper names of the “onomastic periphery” in the Ukrainian postmodern text. Research methods - induction, deduction, descriptive, contextual-interpretive and component analysis.

**Scientific novelty.** In modern linguistics, the potentialities of the names of proper prose texts of famous Ukrainian writers have not yet been sufficiently studied. Therefore, in our opinion, the study of proper names in literary texts requires special attention, and a thorough analysis of literary and artistic anthroponyms, toponyms and other classes of onyms used in the works of modern Ukrainian writers opens up opportunities for further generalizations in the field of relevant linguistic stylistic problems.

The onym space of an artistic text is an integral structure that performs certain artistic tasks depending on the ideological, thematic and genre direction of the literary work. Proper names reflect the individual authorial style of writing, as well as individual artistic and linguistic picture of the world in general, implement the author's concept of worldview, contribute to the construction of artistic image.

**Conclusions.** The onymic space of the novel by V. Kozhelyanko is attested not only by anthroponymy and toponymy, but also by the proprial units of the onymic periphery. The onimic periphery of the postmodern text is widely represented not only quantitatively, but also qualitatively, is an organic element of the text of the novel, performing, in addition to the immanent nominative, characteristic, deictic functions, it becomes an element of the writer's language game, ideally “fitting” with irony, parody, allusions into aesthetics works.

**Key words:** proper name, onomastic space, functions of proper names, onim, onomastic periphery, literary text.

**Максимюк Марта** – кандидат філологічних наук, доцент кафедри суспільних наук та українознавства Буковинського державного медичного університету. Коло наукових інтересів: стилістика української мови, ономастика художнього тексту, методика викладання української мови. Автор понад 20 наукових праць, співавтор монографій та навчально-методичних посібників.

**Maksymyuk Marta** – PhD of Philological Sciences, Associate Professor of the Department of Social Sciences and Ukrainian Studies of Bukovinian State Medical University. Scientific interests: style of Ukrainian language, literary onomastics. Author of more than 20 scientific papers, co-author of monographs and educational and methodical manuals.

Received: 16.08.2021

Advance Access Published: September, 2021

© M. Maksymyuk, 2021

<sup>52</sup> Ibidem, P. 121.

<sup>53</sup> Ibidem, P. 66.

<sup>54</sup> Ibidem, P. 70.

<sup>55</sup> Ibidem, P. 66.